

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Egy korty magyar bor XXIV.

(Champagne – azaz pezsgő) Gyerekkoromban, a Rákosi regnáta Magyarhonban szilveszterkor sem bontott pezsgőt két kisleány filléres gondokkal küszködve nevelő özvegy édesanyám. Józanul próbálta túlélni embert próbáló sorsát: francia–német szakos középiskolai tanár volt, de a katedrától eltiltották, hivatalban, számoszlopok fölé görnyedve pergette túlélés-álmú mindennapi életét.

Nem emlékszem, mikor ittam életemben először pezsgőt. Munkás, majd egyetemi hallgató koromban úgy gondoltam: ha már alkohol, akkor vodka, pálinka, Unicum... A Közértben kapható bor silány lőre, a pezsgő drága, szovjet pezsgőt amúgy sem iszom, a sör hizlal, butít... a múlt század hatvanas éveiben döbbszemtem rá és tanultam meg: a magyar értelmiségi feladata *józan* maradni. Ma már bort mindennap kortyoló, boldog borbarátként hitel valom: mindig józannak maradni hazafias erény, értelmiségi ember számára erkölcsi kötelesség.

Szilveszterkor egy pohár pezsgő volt hosszú évekig az éves pezsgőfogyasztásom. Változtak az idők, változtak a boltokban megvásárolható pezsgők, szovjet pezsgő helyett napjainkban „százféle” magyar pezsgő közül válogathatok.

Ma már tudom: a pezsgő ünnepi ital; egy pohár pezsgő ünneppé avatja az estét, ha palackot bontunk baráti találkozón, születésnapon, karácsonykor, szilveszterkor, bármelyik hétköznapon... Boldogságfokozó nektár, ha remek színházi este, álomvilágba sodró hangverseny, mámorillatú operaelőadás után egy-két pohár pezsgő koronázza meg a napot. Mélabúkergető „segédeszköz”, ha nagyon mélyen elmerülünk korunk lejtmeneti történelmének tanulmányozásában. Örömforrás itt és most, bárhol, bármikor – csak iszogatós közben időben kell elkezdni számolgatni a buborékokat...

(Pezsgőkóstoló a Hampel Katalin Szalonban) Évszázadok távlatából Madame de Pompadour sugallta gondolat: „A champagne az egyetlen bor, amelynek fogyasztása érintetlenül hagyja a nő szépséget.” (Más fordításban: „A pezsgő az egyetlen ital, melynek fogyasztása után egy hölgy szép marad.”) A nő szépség *boszorkánykonyhája* a divatház, a szalon, ahol értő kezek ruhacsodákba öltöztetve varázsolják gyönyörűvé a hölgyeket. Feleségemmel és Hampel Katalinnal készülünk – Madame de

Pompadour szellemében – magyar pezsgők örömteli kóstolására.

Állítom: *A pezsgő női ital*. Katalin ellentmond: *A férfiak is szeretik a pezsgőt*. Békeajánlatom: *A pezsgő könnyed, lebegő, elegáns... tehát olyan, mint egy nő*. Most már egyetértünk, Katalin sokértelmű zár-szava: *És huncut!* Nem tisztázzuk: nőre, pezsgőre vagy mindkettőre gondolt. Katalin szerint a nőt, a női szellemet megpezsdíti a pezsgő, néhány pohár után ő is szárnyal...

Poharunkban *Törley François Pinot Noir Rosé Brut*. Szelíden vallatom Katalint: Madame de Pompadournak milyen ruhát ajánlana ehhez a csodás pezsgőhöz? Segédkező „kóstolótárs” – szabad kezében pezsgőspohár – mutatja a bal kezében tartott (divatosan: *Rosé Brut-kompatibilis*) „Monarchia ruhát”.

– De nem feketében! Világos taftból, jó nagy alsósoknyával – alakítja át képzeletben azonnal Madame de Pompadour öltözékét Katalin. Feleségemet, ha ez a pezsgő gyöngyözik poharában, fekete koktéltárába öltöztetné.

– Az eleje és az ujjá tüllös, hozzá chantung, kevésszinóros zöld kabáttal és kicsit magas sarkú cipővel.

Juli tiltakozik a magas sarkú cipő ellen (szeret biztosan állni a lábán), de Katalin – egy korty pezsgő! – megvilágít számunkra néhány szakkifejezést: van *ülőcipő*, és van *állóruha*. Sokféle alkalommal kínálnak a vendégeknek pezsgőt, és a hölgyeknek az alkalomra „készülni” kell: fogadáson *állóruhát*, vacsoránál *ülőcipőt* visel az okos nő.

Ürül a palack, nagy színésznőkre emlékezünk, Katalin ruhákat álmodik. A harmincéves, tündérmosolyú Ruttkai Évát élénk whisky- vagy halványrózsaszín, a középkorú, szigorú Sulyok Máriát sötétkék, a hatvanéves, derűsen bölcs Tolnay Klárit bézs vagy vajszínű ruhakölteménybe öltöztetné – ha most pezsgőt kortyolva itt ülnének velünk, és koccinthatnánk.

Még egy korty *François Pinot Noir Rosé Brut* pezsgő: „igéző lazacszínnel és apró buboréklánccal vonzza magára a tekinteteket”. A Törley Pezsgőpince ajánlólistáját lapozgatom, megnyugtat a pezsgőmester: „Kóstolás után nem lesz könnyű elfelejteni.”

Eszem ágában sincs elfelejteni ezt a pezsgőt (újra töltök a poharakba), de a francia íróóriás, Honoré de Balzac bölcs mondása is eszembe jut:

„A nagy szerelmek champagne-nyal kezdődnek és keserű gyógyteával végződnek.” Gyógytea helyett inkább bontom, nyitom a következő pezsgőspalackot: *Carassia Classic Brut Magnum*.

Palackon kisbetűs felirat: *román termék*.

– Pompás magyar pezsgő! – lelkesedem az első korty után. Barátom hozta Erdélyből az ajándékpalackot, akkor először azt próbáltam kideríteni, hogy régi hazánkban hol található a Kárásztelek Pezsgőpincészet. Lipszky János 1806-ban megjelent térképét tanulmányoztam: Kárásztelek parányi falu Kraszna vármegyében, alig tíz kilométer távolságra Szilágysomlyótól. Az 1913-as helységnévtár szerint már Szatmár vármegye területén található Kárásztelek, románul Carastelec.

Két évtizede, 2003-ban született álom: a 2011-ben telepített szőlőültetvény és az időközben felépült pincészet ma már pezsgőbirodalom.

Csendet parancsol az első korty *Carassia* pezsgő. Szárazabb az előzőnél, több benne a csiklandozó buborék, ez egy *Magnum* palackban nem meglepő.

Katalin szerint a pezsgő *szépségápoló* csodaszer. A tragikus sorsú amerikai színésznő, Marilyn Monroe szerint *gyógyszer*: „Estéknként egy csepp parfümmel a bőrömön bújok az ágyba, és reggelente egy pohár champagne-t iszom, hogy átmelegítem a testem.”

Van, aki reggel, van, aki délben szeret pezsgőt inni, sokan este. A költő Somlyó Zoltán költséges, ámde rendkívül kellemes pezsgőzést kíván magának s minden igaz pezsgőbarátnak:

*Déli harangzúgáskor így kiáltott:
Én cigányzenét, pezsgőt akarok!...
Farsangba még azt mondta: Ujjé!
S pezsgőbe tartott feredőt.*

Ha megfogadjuk Somlyó Zoltán tanácsát, nem kell ragaszkodnunk a déli harangzúgáshoz, cigányzene nélkül is lehet pezsgőzni, de ha pezsgőfürdőre vágyunk, fontos, hogy fürdőkádunk félig legyen pezsgővel, és a kád szélén legyen még egy felbontásra váró palack.

Mi itt, a Hampel Katalin Szalonban józan életű pezsgőrajongók vagyunk: *feredőzésre* nem pazaroljuk, hanem kényelmes karosszékeinkben üldögélve iszogatjuk a remek, Erdélyben született magyar pezsgőt.

– Ifjú hölgy, aki tudja, hogy harminc hónapig palackban érlelt *Carassia Classic Brut Magnum* pezsgővel várja szerelme egy Duna-parti teraszon, készül arra, hogy majd együtt nézik a Budai Vár kupolája mögött lassan eltűnő napot, kortyolják a csodás pezsgőt, halk szerelmi vallomás... Milyen ruhában

szeretné látni ezt a szerelmével pezsgőző, kortárs ifjú hölgyet? – fordulok nem titkolt kaján kíváncsisággal Katalinhoz.

– Valamikor az emberek öltözéke alapján felismerhető volt társadalmi helyzetük, vagyoni, sőt családi állapotuk is. Faluhelyen például pünkösdkor az alsószoknyák száma árulkodott a család vagyoni állapotáról, a párta és a kendő arról, lány-e, asszony-e, aki hordja. Boldog lennék, ha az az ifjú hölgy nem szakadt farmerben üldögélne az elegáns kávéház teraszán. Ha már farmernadrágban van, akkor hosszú, fehér inget adnék rá, zsinóros, világoskék farmerkabátot, finom bőrből kiscsizmát. A pezsgő nemes ital, illik „hozzáöltözni”.

Már kezemben a következő palack – *Béres Pezsgő Brut Nature, 2018* –, arra gondolok: ajánlanám az ifjú hölgynek, úrnak, hogy olvassanak Krúdy-regényeket. Töprengjenek, törjék a fejüket, vajon mire gondolt, mit üzent nekik Krúdy Gyula, amikor száz évvel ezelőtt ezt a mondatot írta: „A pezsgő az éjszaka reményteljes gyermeke, aki ártatlanul, egy másik világból jön erre a világra; hozhat magával csengő kacajt, sohasem hallott trillázást, ismeretlen madárccsicsergést...”

A poharunkban csillogó Béres nyerspezsgő csengő kacaj, soha nem hallott trillázás, ismeretlen madárccsicsergés... az estébe hajló délután ünnepi pillanata. A váratlan csendben magamban átélem *A két angyal*, Marlene Dietrich látomását: évtizede, szeretteimmel négyesben, Párizsban, késő ősszel, egy kávéház teraszán... „A pezsgő különleges erejű jelkép. Az ünnep hangulatát képes sugározni. Jobb napokra emlékeztet akkor is, ha épp koldusként állsz egy utcasarkon. Ha esetleg egy őszi napon, Párizsban, egy kávéház teraszán módodban áll pezsgőt rendelni, és gyöngyöző poharad a napsugarak felé emeled, hogy átcsillogjon az isteni italon, és közben még egy pillantást is vethetsz a környező tájra, úgy érzed, a világ legfényűzőbb öröme a tiéd. Ha már így érzed, pezsgődet akár meg is ihatod.”

Úgy éreztük. Megittuk.

Béres Brut Nature – egy pezsgő, amelyet mindhárman ismerünk, szeretünk. Katalin gyakorta Béres pezsgőt iddoggál, Béres Klára olykor Katalin tervezte ruhákat hord. Sőt! Előfordult nemegyszer, hogy Klára jótékonyági bemutatókon mint alkalmi manöken Hampel-ruhákban lépett a kifutóra. Katalin tapasztalata szerint a hölgyek szeretik, ha hozzájuk hasonló civileken látják a ruhákat. Az egyik isztambuli divatbemutatón a külképviseletek alkalmazottai, a világ minden tájáról érkezett hölgyek voltak a manökenek – óriási sikerrel.

– Garamvári Vencel, hazánkban a *pezsgőtudomány* ma legtudósabb mestere, évekkal ezelőtt

pezsgőkóstolás közben panaszkodott. Azon kesergett joggal, hogy mi, magyarok jószerivel csak szilveszterkor iszunk pezsgőt, nagyon sokan akkor is csak édeset. Szerintem a száraz pezsgő igazi nyári ital – próbálok a ruhákról a pezsgőre terelni a szót.

– A pezsgő tizenkét hónapos ital – int *Józan* belátásra Katalin –, és huszonnégy órás!

Ürül a palack, Katalin mesél.

– Törökországban, Kayseriben, konzervatív muszlim környezetben tartottunk divatbemutatót, ahol még arra is ügyelni kellett, hogy *megfelelően* visszafogott mozdulatokkal mozogjanak a manökenek. A magyar nagykövet két palack pezsgővel lepette meg a társaságot. Szigorúan kikötöttem: poharazgatás csak a munka végeztével. Aztán nagyon meglepődöttünk, mert a két palack pezsgő szőrén szálán eltűnt. Csodálkoztunk, hisz a muszlimok nem isznak alkoholt. Egy helybéli valaki szemlesütve magyarázta: *Allah nem lát be a függöny mögé.*

Barátnőjével városnéző séta közben úgy döntöttek, hogy vesznek egy palack pezsgőt, és majd kettesben a szállodában megisszák. Nincs nyelvi nehézség, csak meg kell találni a megfelelő nemzetközi kifejezést. Az áruházban Katalin csak annyit mondott: *Champagne*. Értett a szóból a derék török boltos, mutogatta a samponokat. Nem adták fel, a külvárosban találtak egy üzletet, ott alkoholt is árultak, igaz, nem pezsgőt, csak bort. A szállodában döbentek rá, van boruk, de nincs dugóhúzójuk.

Az utolsó korty Béres pezsgő: nincs madárcsicsergés, nem trillázunk – csengő kacajjal nyugtázzuk a történetet. (Lehet, hogy ki kellene próbálni a pezsgővel hajmosást?)

(Szabálytalan pezsgőkóstoló) Ódivatú, sötétzöld herendi porcelánnal terített asztal régimódi ízléssel berendezett otthonunkban: tálakon ínycsalatok, feleségem *költeményei*. Csak a menükártya alapján ismerem fel, mit látok, s hogy a pezsgőkortyokhoz az este során mit fogunk majd csipegetni, kóstolgatni...

Füstölt lazac uborkakorogon

Kurkumás tojáskrémmel töltött tojás kaviárral

Pisztrángkrém kaporral, pirított mandulalapokkal

Sertés májpástétom pezsgővel, aszalt áfonyával

Lazackrémmel töltött sajtkrém tonhal patéval

Mind a négy teríték mellett négy-négy különböző formájú, méretű pezsgőspohár. Finom jelzés: ma este négy pezsgőt fogunk kóstolni, inni, elfogyasztani... Vendégeink Hampel Katalin és barátnője, a hetvenes–nyolcvanas években népszerű, vonzóan szép manöken, Dobrovolszky Ágnes – két pezsgőrajongó dáma.

Asztalhoz ülünk, ma este az első pezsgő: *Royal-sekt Arany Sárfehér*. A címkén olvasom az ajánlást: „Egy Hungaricum üzenete Önnek a palackból. Csontváry Kosztka Tivadar, a nagy festőművész fivére által természetbe vont, a világon egyedül csak Izsák környékén található szőlőből készült utánozhatatlan ízű, kiváló minőségű száraz, fehér pezsgő. Egészségére!”

Ma este elsőként Hungaricumot iszunk, kellemesen kortyolható magyar italt. *Arany Sárfehér*: a szőlő bogyója *aranyárga*, fürtje nehéz, mint a *sár*, mustja *fehér* – ebből született az elnevezés. Arany Sárfehér: télen-nyáron örömforrás.

*...a pompa és az aranyalma,
a vágyak áldott lakodalma,
pezsgők édesse, keserűje,
tél gyémánt gyöngye, nyár derűje.*

Lehet, hogy a férfikorú költő, Kosztolányi Dezső már évszázaddal ezelőtt ivott Arany Sárfehér pezsgőt? Vagy egy kellemesen kortyolható, magyar pezsgőről poétaembernek magától értetődően jut eszébe a *tél gyémánt gyöngye, a nyár derűje*?

Katalinnak és Áginak – a második pohár pezsgő után – közös múltjuk jut eszébe. Autóval utaztak, divattervező és manökenek a vidéki divatbemutatóra. Szó mi szó, útközben rendesen fogyott a pezsgő. A tornászmultú Makrai Kati volt a legügyesebb: menet közben, az imbolygó autóbuszban is úgy egyensúlyozott a palackkal, pezsgőspohárral, hogy egy csepp nemes ital sem veszett kárba.

A lányok induláskor még civilben, smink nélkül, fejükön tucatnyi hajcsavarral csiviteltek a buszban. Ági férje megpillantotta a társaságot, és felkiáltott: *Támad a nemzeti divatkommandó!* Katalinnak megtetszett a kifejezés, attól kezdve lett a vidám csapat neve NDK. E név ellen a Belügyminisztériumnak sem lehetett kifogása.

Ma már rossz emlékü régmúlt a Német Demokratikus Köztársaság, mosolyt fakasztó szép emlék a *nemzeti divatkommandó*.

A második pezsgő pezseg (ma is mondják úgy: pözsög) poharunkban: *Szentesi Winery Chardonnay Brut, 2017*. Számomra mámorosan szép a pincészet ajánló szövege: „Chardonnay szőlőfajtából világra segített kézműves pezsgő!” Ha ilyen *világra segített* pezsgőt iszom, értem, miért szerette e nemes italt Buonaparte Napoleon: „Champagne-t iszom, amikor győzök, hogy megünnepeljem, és champagne-t iszom, amikor veszítek, hogy megvigasztaljam magam.” Winston Churchill politikus volt, nem hadvezér, ő is tudta, miért iszik nap mint nap pezsgőt: „A champagne-t

győzelem idején megérdemeljük, vereségben szükségünk van rá.”

Mi négyen itt és most, 2022. november 21-én késő délután azért kortyoljuk roppant elszántan Szentesi József öt éves Chardonnay pezsgójét, mert jó, mert elbűvölő. Megérett a pillanat: már tegeződöm a két dámával.

A különböző formájú pezsgőspoharakról csevegünk. Az asztalon látható két kristálypohár szép, de nem tökéletes pezsgőspohár. Szintén szép, sőt gyönyörű a zöldgombos, hosszúkás formájú, de a négy pohár közül csak egy felel meg a „szigorú előírásnak”, a vékonyfalú üveg, amelyik folyamatosan szűkül hosszán fölfelé. Emlegetjük Nagy Gábor Tamás – korábban polgármester, most külföldön diplomata – barátunk ritka kincsét: birtokol három olyan, több mint száz éves poharat, amelynek ürege olyan hosszú és szűk, hogy percekig gyönyörködhetünk a benne fölszálló buborékokban.

Ma már a nagyon *korszínű* éttermekben vörösboros pohárban szolgálják fel a pezsgőt. *O tempora! O mores!* – jaidult kétezer éve Rómában Cicero: *Micsoda idők! Micsoda erkölcsök!*

Juli igazi meglepetéssel örvendezteti meg Katalint és Ágit.

– Kati, olvastam az interjúkötetemben, hogy szakmai példaképed a jelmeztervező Tüdős Klára. Édesanyám gyerekszínész korában Tüdős Klára által tervezett ruhákat mutatott be bátyjával és barát-nőjével.

Fiók mélyéről előkerülnek a régi divatlapok, újságok, füzetek, az 1930-as években Tüdős Klára tervezte ruhák fényképei – a gyerekmanöken Ruttkai Évike. Katalin hosszán, meghatottan nézegeti a képeket, szakmai szemmel is rögzíti, véleményezi a látottakat: *A paszomálynak páratlannak kell lenni* – mondja; tovább lapoz az újságban, oldal terjedelmű fotó, Amerikából hazatért magyar színésznő, *hozott* ruhában.

– Ezt hívták akkor *ami cuccnak* – mondja Katalin.

A második világháború idején Tüdős Klára több mint száz zsidó gyereket bújtatott a házában, többek között Apró Antalt és Piroskát is. „Jutalmul” 1952-ben kitelepítették, Balatonlellén, egy nyaralóban volt házmester 1963-ig. Úgy mesélik: a tehetséges ember házmesterként is boldog életet élt.

Egy korty pezsgő Tüdős Klárára emlékezve.

– Tihanyban volt házunk, apám a barátaival rendszeresen borozgatott – meséli Katalin –, gyakran mondogatta: *Nem akarok a mennyországba menni, mert ott unalmas, még bort sem isznak.* A családtól azt kérte: *Nekem olyan szép életem volt,*

ha meghalok, ne szomorkodjatok, hanem bontsatok egy palack pezsgőt.

Leveszem a polcra Nizskács Miklós könyvét: *A pezsgő.* Emlékszem, Miklós végakarátának megfelelően felesége és lánya színes, virágos ruhában búcsúztatták őt a templomban, utána vendégül látták a nagyszámú baráti kört. Számolatlanul bontották a pincérek a pezsgőspalackokat.

Üresek a tálak a terített asztalon. Feleségem varázsol, terülj-terülj asztalkám:

*Olajban marinált sajt, aszalt paradicsom, olajbogyó,
vargánya gomba*

*Bresaola sonka rukolapestón piros minipaprikával
Füstölt tonhalkrém kaprigyümölcscsel,*

sárga miniparadicsommal

*Pestós mascarpone parmezános szalámitekerccsel,
parmezánforgáccsal*

Ma sem fogunk éhen halni...

– Én szerettem a kifutón mindig mosolyogni, és nem is tudtam mást csinálni, de azért senki nem haragudott rám. Voltak, akik meg soha nem mosolyogtak, mert nekik az volt az elképzelésük, hogy ők így szépek – mondja Ági, és finom mozdulattal tányérjára emel egy pestós mascarponés falatot parmezános szalámitekerccsel, parmezánforgácsokkal.

Kihúzom a kétszázötven éves pohárszék legalsó fiókját, megmutatjuk a hölgyeknek féltve őrzött kincseinket. Mesélünk: ez *Lotte* jelmeze és ékszerei, Ruttkai Éva viselte a színpadon. *Az öreg hölgy látogatása:* Claire Zachanassian halványrózsaszín ruhája, kalapja, gyöngyei. *A Három nővér:* Mása fekete csipkéből összeállított, pehelykönnyű jelmeze. Katalin szakértő szemmel nézegeti, simogatja, szerinte eredetileg a csipkék színe fehér lehetett, valószínűleg egy gazdag arisztokrata hölgy reggelizőköntösének anyaga volt – a 19. században.

Visszaülünk az asztalhoz, bontom a következő palackot: *Kreinbacher Prestige Brut.* Hangos boldogság, remek a pezsgő.

– Szilveszterkor, éjfélkor, a *Himnusz* elhangzása után szeretném ezt a pezsgőt inni – lelkesedik Juli. Csatlakozom: „Somló-ízű” ital, szülőföld illatú. Ági bólogat, Katalin és én fenéig ürítjük a poharat. Régi könyvet emelek le a könyvespolcra: *Yung’ éjtzakái.* Pozsonyban nyomtatták a könyvet, 1815-ben, szerzője nem igazán pezsgőbarát: „nem szükség, hogy örömet keress, vagy a pezsegő borban, vagy a muzsikának tsiklándoztató hangjában”. Nem minden régi olvasó gondolta így. Halványuló bejegyzés a könyv utolsó oldalán:

*Szilveszter éjjelén
Óbor mámorral ámit,
Egyik év elmúlik,
Fölragyog a másik.*

– Nyár volt – kezd mesélni Katalin –, a Balaton-felvidéki szőlőültetvények között bicikliztünk, gyönyörködtünk a tájban, férjemet faggattam: *Ki fogja meginni ezt a rengeteg bort?* Férjem „józanul” válaszolt: *Mi!*

Józanok vagyunk, töltöm az utolsó pezsgőt: *Garamvári Classic Selection Brut*. Julival egymásra nézünk, bevalljuk: számunkra ez „hazai pálya”. Két évtizede nálunk a *pezsgő* Chateau Vincent, azaz Garamvári Vencel és Zsuzsa.

Szakmai vakkostolón egy alkalommal Juli mint a civilasztal vendége a tizenhat magyar, francia, olasz, német csúcspeszgő közül magabiztosan a *Chateau Vincent Extra Brut*-t ítélte legjobbnak;

Billecart-Salmon, Taittinger, Laurent-Perrier nála „futottak még”...

Az otthon ízét, illatát, biztonságérzetét semmi nem pótolja.

Későre jár. A bűbáj francia színésznő, Brigitte Bardot szavait idézem: „A champagne az egyetlen, ami visszaadja a lendületem, amikor fáradt vagyok.” Nem vagyunk fáradtak: órák óta remek magyar pezsgőket iddogálunk, kedvünk lenne a fiatal Kosztolányi Dezső és barátai vidám társaságául szegődni.

*A rétre készültek mindannyian,
csónakra kapni, bújni az erdőket,
pezsgőzni a rét zöld fűvén vígan,
s a nyárspolgárokat ugratni főleg.*

Sajnos üres a poharunk. És négy üres pezsgőspalack árválkodik az asztalon.

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Termékenység-virág, 1986, vegyes technika, papír (1. terem)